

Людмила Глухова

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

**ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СУЧАСНОМУ
МУЛЬТИЛІНГВАЛЬНОМУ ОСВІТНЬОМУ ДИСКУРСІ
(на матеріалі німецької, англійської, російської та української мов)**

Анотація

У статті розглянуто особливості перекладацьких трансформацій у сучасному мультилінгвальному освітньому дискурсі на матеріалі чотирьох мов: німецької, англійської, російської та української. У теоретичній частині роботи розглянуто такі поняття, як *освітній менеджмент*, *освітній дискурс*, *перекладацькі трансформації* та їх типи. Так само, як і будь-яка інша сфера сучасної людської діяльності, освітній менеджмент знаходиться під впливом процесу глобалізації, що означає, що він взаємодіє з іншими світовими освітніми та інтелектуальними аспектами та процесами. Ці процеси відбуваються у мультилінгвальному та мультикультурному оточеннях, що в свою чергу ускладнює передачу значень деяких понять лінгвістичними засобами різних мов, і освітні терміни не є виключенням в цьому процесі. Саме з цієї причини важливим є виявлення шляхів, як саме передається одне й те саме значення в різних мовах, а також дослідження того, які саме перекладацькі техніки полегшують сприйняття та розуміння термінів та понять освітнього менеджменту у мультилінгвальних середовищах. Для проведення дослідження було застосовано ряд загальнонаукових (методи індукції та дедукції, методи аналізу та синтезу, компаративний метод, дескриптивний метод) та специфічних (метод аналізу словникових дефініцій та метод контекстуального аналізу) методів. Ми дійшли висновку, що деякі типи перекладацьких трансформацій, зокрема транскрипція, транслітерація та експлікація значення є найпоширенішими у сучасному мультилінгвальному освітньому дискурсі. Вибір певної перекладацької трансформації обумовлений внутрішньолінгвістичними особливостями мов, що аналізуються, а основну відмінність у застосуванні тієї або іншої перекладацької трансформації

можна пояснити особливостями технічного перекладу, які пов'язані з синтетичною природою слов'янських мов.

Ключові слова: освітній менеджмент, освітній дискурс, перекладацька трансформація, мова оригіналу, мова перекладу.

Вступ

На сьогоднішній день майже неможливо уявити успішну людину без належного рівня освіти. Сучасне суспільство іноді називають «суспільством, що базується на знанні», тобто суспільство, яке характеризується своїм різноманіттями та здібностями [20; с. 17], де знання розповсюджується й поширюється, та його передача через навчання є життєво необхідною [18]. Важливість навчання не потребує коментарів; безсумнівно, освіта являє собою певну ідентифікаційну карту, що є пропуском до безмежного світу знання та інтелектуального багатства.

Варто зазначити, що наш сучасний світ є буквально безмежним, що означає, що процеси міжкультурної та крос-культурної комунікації стали скоріш нормою, аніж виключенням. Більш того, лінгвістичне та культурне різноманіття і можливості розповсюджувати їх елементи реально поширюють світогляд та інтелект людини.

Однак ці можливості також накладають на людину цілий спектр обов'язків, яких вона має дотримуватися для використання всіх своїх переваг.

Виявлення та вивчення цих обов'язків стосується сфери мультилінгвальної і мультикультурної освіти, що не є темою представленої статті. І все ж таки в цій статті застосовується мультилінгвальний підхід, який стосується зокрема галузі освітнього менеджменту.

Так само, як і будь-яка інша сфера сучасної людської діяльності, освітній менеджмент знаходиться під впливом процесу глобалізації, що означає, що він взаємодіє з іншими світовими освітніми та інтелектуальними аспектами та процесами [21]; він також підлягає впливу процесу інтернаціоналізації, що проявляється в дослідженні навмисних дій індивідуума, груп та суспільних закладів у спробах перетину крос-національних кордонів з метою отримання освітніх та інтелектуальних переваг [22]. Ці процеси відбуваються у мультилінгвальному та мультикультурному оточеннях, що в свою чергу ускладнює передачу значень деяких понять лінгвістичними засобами різних мов, і освітні терміни не є виключенням в цьому процесі.

Саме з цієї причини важливим є виявлення шляхів, як саме передається одне

й те саме значення в різних мовах, а також дослідження того, які саме перекладацькі техніки полегшують сприйняття та розуміння термінів та понять освітнього менеджменту у мультілінгвальних середовищах.

Теорія

Доволі велика кількість робіт присвячена аналізу та опису різних особливостей *освітнього менеджменту* як галузі науки [4] [10] [16] [17]. У своїх роботах дослідники розглядають освітній менеджмент з різних точок зору, виявляючи в його структурі педагогічні, психологічні, економічні та маркетингові складові.

У теоретичній літературі поняття *освітній менеджмент* традиційно визначається як процес або система управління вищим навчальним закладом, націлений на забезпечення його конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках освітніх послуг завдяки якості освітнього процесу та рівня підготовки професіоналів, високого рівня професійного знання, розвитку навичок та здібностей, фундаментальному соціальному позиціонуванню та моральному характерові [19; с. 65]. Освітній менеджмент являє собою комунікативний процес, який відповідає потребам

індивідуума, організацій або бізнесу, створює ефективну сферу освітніх послуг, яка фокусується на потребах ринку та спроможна вирішувати нестандартні ситуації [16].

Більш того, освітній менеджмент є міждисциплінарною галуззю наукового знання, яка направлена на дослідження законів, принципів, функцій та методів освітніх процесів та систем і базується на поєднанні психологічних і педагогічних наук, економіки та теорії менеджменту [1]. Цю особливість можна пояснити тим фактом, що педагогічний компонент асоціюється зі змістом і шляхами управління освітнім процесом, поширенням та формуванням колективного й індивідуального знання, у той час, як фінансовий компонент асоціюється з матеріально ефективним керівництвом цього процесу, його організації, маркетингу та позиціонування на ринку освітніх послуг [12].

Що стосується поняття *освітній дискурс*, його традиційно визначають як один з типів інституційного дискурсу, чия специфіка виявляється в типі самого *суспільного закладу* (великої організації, яка виконує певну соціальну роботу та має певну соціальну мету), що має особливу назву в свідомості людей, які розмовляють спільною мовою [5; с. 8]. При визначенні

особливостей освітнього дискурсу під поняттям *суспільний заклад* варто розуміти будь-який тип освітнього закладу.

Необхідно зазначити, що в процесі аналізу інституційного дискурсу поняття *інститут* розуміють як культурно специфічну, конвенціональну систему різних типів діяльності, яка визначається соціальним розподілом праці та направлена на задоволення специфічних потреб суспільства. Таким чином, визначними рисами інституційного дискурсу є кваліфіковані учасники, локалізований хронотоп, мета, фіксовані цінності та стратегія (послідовність мовленнєвих актів у типових ситуаціях), обмежений спектр жанрів і певний арсенал типових явищ (імен, висловлювань, текстів та ситуацій) [11].

Аналіз теоретичної літератури [6] [7] [14] [15], яка присвячена дослідженню освітнього дискурсу як одного з типів інституційного дискурсу, дозволяє визначити його як таку сферу комунікації, що асоціюється зі специфічною галуззю людської діяльності – отриманням та передачею наукового знання – та представлена цілим рядом різних жанрів: рекламою, буклетами, статтями в університетських журналах та інших періодичних виданнях, інтерв'ю з адміністрацією університету, Інтернет-

сайтами, процесом інтерактивної комунікації з іншими університетами через Інтернет тощо.

Метою представленої статті є визначення типів перекладацьких трансформацій, які застосовуються в сучасному освітньому дискурсі в чотирьох мовах (німецькій, англійській, російській та українській).

Для досягнення мети даної роботи необхідно вирішити наступні **завдання**:

- виокремити терміни, що пов'язані з поняттям *освітній менеджмент* як галуззю науки;
- простежити значення цих термінів у чотирьох мовах (німецькій, англійській, російській та українській) і порівняти їх;
- виявити тип перекладацької трансформації, яка застосовується при їх перекладі з німецької англійською, російською або українською мовами;
- пояснити причини вибору перекладацької трансформації у мові перекладу.

Визначення поняття *перекладацька трансформація* є необхідним у рамках представленої роботи. В. Н. Комісаров під цим поняттям визначає таку трансформацію, яка допомагає здійснити переклад одиниць мови оригіналу

одинацями мови перекладу. Перекладацькі трансформації можливі лише з тими мовними одиницями, які мають план вираження та план змісту [9; с. 172]. Л. С. Бархударов, у свою чергу, зазначає, що *перекладацька трансформація* є такою міжмовною трансформацією, перевираженням змісту або перифразом тексту, що націлена на досягнення перекладацького еквіваленту [2; с. 119].

Однак більшість лінгвістів погоджуються з тим фактом, що перекладацькі трансформації мають доволі конвенціональний характер, тому що вони не є реальними діями перекладача, а являють собою так звані «пост фактум», тому що неможливо спостерігати процес перекладу як такий [2] [3] [9] [13].

Аналіз лінгвістичної літератури показав, що існує цілий ряд різних підходів до класифікації перекладацьких трансформацій. У нашому дослідженні ми дотримуємось класифікації, запропонованої В. Н. Комісаровим, тому що вважаємо її найповнішою та найдетальнішою. Лінгвіст виокремлює шість груп перекладацьких трансформацій [8]:

- *транскрипція* – переклад лексичної одиниці з мови оригіналу мовою перекладу шляхом передачі її звукової форми у мові перекладу;

- *транслітерація* – переклад лексичної одиниці з мови оригіналу мовою перекладу шляхом передачі її графічної форми у мові перекладу;
- *калькування* – переклад лексичної одиниці з мови оригіналу шляхом заміни її компонентів (морфем або слів) їх лексичними аналогами у мові перекладу;
- лексико-семантичні заміни: *конкретизація*, яка полягає у заміні слова або словосполучення мови оригіналу з ширшим значенням словом або словосполученням мови перекладу з вузким значенням; *генералізація*, яка передбачає заміну слова або словосполучення мови оригіналу з вузким значенням словом або словосполученням мови перекладу з ширшим значенням; *модуляція* – процес заміни слова або словосполучення мови оригіналу такою одиницею мови перекладу, чие значення логічно витікає зі значення одиниці мови оригіналу;
- *граматична трансформація* полягає у заміні граматичної одиниці мови оригіналу такою одиницею мови перекладу, яка має інше граматичне значення;
- комплексні лексико-граматичні трансформації: *антонімічний*

переклад – така трансформація, яка передбачає заміну позитивної форми мовної одиниці мови оригіналу негативною формою у мові перекладу та навпаки; *експлікація (описовий переклад)* полягає у заміні лексичної одиниці мови оригіналу таким словосполученням мови перекладу, яка надає її повніше пояснення; *компенсація* – такий тип перекладацької трансформації, при якому ті елементи значення, які були загублені у процесі перекладу, виражаються деякими іншими одиницями мови перекладу [8].

Кожна група містить в собі деякі інші підгрупи, що дозволяє лінгвістам якнайточніше описати процес перекладу.

Метод

Для досягнення мети нашого дослідження було застосовано декілька загальнонаукових методів:

- 1) методи індукції та дедукції, за допомогою яких ми аналізували загальні принципи перекладу термінів у сучасному мультилінгвальному освітньому дискурсу (метод індукції), а потім дійшли власних висновків (метод дедукції);

- 2) методи аналізу та синтезу, які допомогли нам визначити тип перекладацьких трансформації, а потім систематизувати їх по групах;
- 3) компаративний метод, який уможливив виявлення спільних та відмінних рис у шляхах перекладу термінів сучасного освітнього менеджменту в чотирьох мовах (німецькій, англійській, російській та українській);
- 4) дескриптивний метод, який застосовувався у процесі опису отриманих результатів.

Дискусія та результати

Представлене дослідження було виконане в декілька етапів.

По-перше, було проаналізовано двадцять підручників [0] [4] [10] [12] [16] [17] [**Error! Reference source not found.**] [тощо] з освітнього менеджменту в чотирьох мовах (англійській, німецькій, російській та українській). З цієї колекції текстів, які являють собою освітній дискурс, було виокремлено 60 груп ідентичних термінів у чотирьох мовах (загалом 240 термінів). Словник “*Schul- und Bildungsmanagement: 100 Aktuelle Begriffe*” [**Error! Reference source not found.**] слугував основою для зібрання нашого фактичного матеріалу, тому що він, на

нашу думку, являє собою повну колекцію термінів освітнього менеджменту. Пізніше еквіваленти обраних термінів були знайдені в англійськомовних, російськомовних та україномовних підручниках з освітнього менеджменту.

По-друге, шляхом застосування методик аналізу словникових дефініцій та контекстуального аналізу ми виявили значення, яке містить в собі кожна лексична одиниця, і його особливості.

Нарешті, ми виявили типи перекладацьких трансформацій та дійшли наших власних висновків.

Аналіз фактичного матеріалу дозволяє стверджувати, що найпопулярнішими трансформаціями у процесі перекладу термінології освітнього дискурсу є *транскрипція*, *транслітерація* і *калькування*. Однак, як вже зазначалося вище, перекладацькі трансформації мають доволі конвенціональний характер, тому складно визначити тип трансформації в її «чистому» вигляді. У деяких випадках маємо справу з поєднанням декількох типів перекладацьких трансформацій.

Транскрипція і транслітерація

Аналіз фактичного матеріалу показав, що транскрипція і транслітерація є найбільш розповсюдженими типами перекладацьких трансформацій у

сучасному мультілінгвальному освітньому дискурсі. Ми вже вказували, що вони є окремими типами перекладацьких трансформацій. Однак у рамках нашої роботи ми вважаємо можливим не розділяти їх, тому що відмінності між ними не є дуже важливими в нашому дослідженні. З цієї причини ми аналізуємо їх як одну групу.

Як уже згадувалося вище, транскрипція і транслітерація є такими типами перекладу лексичної одиниці мови оригіналу, коли перекладач реконструює її форму засобами мови перекладу. Якщо ми транскрибуємо слово, ми реконструюємо звукову форму іноземного слова; якщо ми транслітеруємо його, ми реконструюємо його графічну форму [9].

Необхідно наголосити, що мовою оригіналу (МО) у нашому дослідженні виступає німецька мова, а мовами перекладу є англійська (МП1), російська (МП2) та українська (МП3) мови. Значення, яке містить в собі лексична одиниця однієї групи, є ідентичним в усіх мовах, що аналізуються.

Аналіз нашого фактичного матеріалу дозволив нам віднести 33 групи термінів у чотирьох мовах (загалом 132 терміни) до групи *Транскрипція і транслітерація*. При перекладі деяких з них застосовується поєднання транскрипції

і транслітерації, наприклад (див. Таблицю 1):

	Німецька (МО)	Англійська (МП1)	Російська (МП2)	Українська (МП3)
1	Akkreditierung	accreditation	аккредитация	акредитація
2	Bachelor	Bachelor	бакалавр	бакалавр
3	Benchmarking	benchmarking	бенчмаркинг	бенчмаркінг
4	Coaching	coaching	коучинг	коучінг
5	Implementation	implementation	імплементація	імплементація
6	Internationalisierung	internationalization	інтернаціоналізація	інтернаціоналізація
7	Kompetenz	competence	компетенція	компетенція
8	Mobilität	mobility	мобильность	мобільність
9	Mentoring	mentoring	менторинг	менторінг
10	Moderation	moderation	модерация	модерація
11	Modernization	modernization	модернизация	модернізація
12	Zertifikation	certification	сертификация	сертифікація
13	Monitoring	monitoring	мониторинг	моніторинг
14	Supervision	supervision	супервизия	супервізія

Таблиця 1

Як бачимо з наведеної таблиці, терміни мають майже ідентичні звукову і графічну форми. Відмінність полягає лише в особливостях написання кожної з мов, що аналізуються. На нашу думку, така схожість значно полегшує сприйняття термінів освітнього менеджменту представниками різних мультілінгвальних оточень. З точки зору історії, цю відмінність можна пояснити їхніми коренями, які походять з грецької та

латинської мов. З часом вони асимілювалися та набули форми, яка є типовою для певної мови. Можемо припустити, що це є та сама форма, яку ми бачимо сьогодні.

Однак аналіз фактичного матеріалу також показав, що іноді транскрипція і транслітерація поєднуються з іншими типами перекладацьких трансформацій, наприклад (див. Таблицю 2):

	Німецька (МО)	Англійська (МП1)	Російська (МП2)	Українська (МП3)
1	Kerncurriculum	core curriculum	базисный учебный план	базисний навчальний план
2	Netzwerke	network	сеть	сітка
3	Qualitätsmanagement	quality management	менеджмент качества	менеджмент якості
4	Teamentwicklung	team development	развитие школы	розвиток школи

Таблиця 2

Терміни, представлені в Таблиці 2 є особливо цікавими, тому що вони поєднують в собі три або навіть чотири типи перекладацьких трансформацій.

Перший рядочок Таблиці 2 є, наприклад, поєднанням трьох типів перекладацьких трансформацій. Слово *Curriculum* у німецькій мові є явним прикладом транскрипції, тому що воно має таку саму звукову форму у МП1, у той час, як його переклад російською та українською мовами є прикладом експлікації значення. Слово *Kern* перекладається всіма МП за допомогою калькування. Таким чином, у цьому випадку транскрипція і транслітерація поєднуються з експлікацією (що полягає у заміні лексичної одиниці МО таким словосполученням у МП, яке надає повний опис цієї одиниці) та калькуванням (переклад лексичної одиниці МО шляхом заміни її компонентів (морфем або слів) їх лексичними відповідностями у МП).

Такий самий «набір» типів перекладацьких трансформацій можна також спостерігати в рядочку 4 Таблиці 2. Слово *Team* (МО) виражене у МП за допомогою засобів транскрипції, у той час, як у МП2 та МП3 воно виражається шляхом

експлікації. Компонент *Entwicklung* у цій лексичній одиниці перекладається засобами калькування в усіх трьох МП.

Поєднання трьох типів перекладацьких трансформацій можна також спостерігати в рядочку 3. У цьому випадку транскрипція і транслітерація (*Management* (МО) → *management* (МП1)) поєднуються з калькуванням (*Qualität* (МО) → *quality* (МП1)). Тут ми також можемо спостерігати зміну порядку слів, що пояснюється внутрішньолінгвістичними відмінностями між мовами різних груп (*quality management* (МП1) → *менеджмент качества* (МП2) → *менеджмент якості* (МП3)).

У рядочку 2 Таблиці 2 можемо також спостерігати поєднання транскрипції і транслітерації (*Netzwerke* → *network*) з калькуванням (*network* → *сеть* → *сітка*).

Таке поєднання перекладацьких трансформацій можна пояснити тим фактом, що деякі компоненти терміну у МО не мають асоціацій або аналогів у МП. Тому читачеві може бути доволі складно виявити значення терміну у МП. Тому застосовуються деякі інші методи перекладацьких трансформацій.

Калькування

Аналіз нашого фактичного матеріалу показав, що друга група перекладацьких трансформацій (калькування) є майже такою ж чисельною, що і перша (транскрипція і транслітерація). Ми знайшли можливим віднести до неї 27 груп термінів у чотирьох мовах (загалом 108 термінів).

Згідно теорії В. Н. Комісарова, калькування полягає у перекладі лексичної

одиниці з мови оригіналу шляхом заміни її компонентів (морфем або слів) їх лексичними аналогами у мові перекладу [9].

Ми виявили, що деякі терміни перекладаються шляхом «чистого калькування» в освітньому дискурсі мов перекладу (МП), наприклад (див. Таблицю 3):

	Німецька (МО)	Англійська (МП1)	Російська (МП2)	Українська (МП3)
1	Bildungsmanagement	educational management	образовательный менеджмент	освітній менеджмент
2	Globale Lernen	global learning	глобальное обучение	глобальна освіта
3	Bildungsstandards	education standards	образовательные стандарты	освітні стандарти
4	Karrierperspektiven	career prospects	карьерные перспективы	кар'єрні перспективи
5	Schlüsselfunktion	key function	ключевая функция	ключова функція
6	Schlüsselkompetenz	key competence	ключевая компетенция	ключова компетенція
7	Sozialkompetenz	social competence	социальная компетенция	соціальна компетенція
8	Schulmanagement	school management	школьный менеджмент	шкільний менеджмент
9	Strategische Planung	strategic planning	стратегическое планирование	стратегічне планування

Таблиця 3

У процесі дослідження було виявлено, що калькування часто поєднується з деякими іншими техніками перекладацьких трансформацій. Декілька прикладів поєднання калькування з транскрипцією і

транслітерацією були показані на основі Таблиці 2.

Однак аналіз фактичного матеріалу дозволяє стверджувати, що калькування може також поєднуватися з деякими

іншими типами перекладацьких трансформацій, як, наприклад, експлікація

значення. Деякі з них представлені у Таблиці 4:

	Німецька (МО)	Англійська (МП1)	Російська (МП2)	Українська (МП3)
1	Creditpoint-System	credit point system	система кредитных часов	система кредитних годин
2	Interdisziplinarität	interdisciplinarity	междисциплинарная связь	міждисциплінарний зв'язок
3	Schulentwicklung	school development	развитие школы	розвиток школи
4	Berufliche Orientierung	career guidance	профессиональная ориентация	професійна орієнтація
5	Wissengesellschaft	knowledge society	общество, основанное на знаниях	суспільство, що базується на знанні

Таблиця 4

Рядочки 1, 2 і 3 є особливо цікавими: терміни *Creditpoint-System* (МО), *Interdisziplinarität* (МО) and *Schulentwicklung* (МО) перекладаються на МП1 засобами калькування, у той час, як їх переклад на МП2 і МП3 виконаний шляхом зміни порядку слів.

Цей феномен можна пояснити особливостями технічного перекладу, які пов'язані з природою слов'янських мов: англійська та німецька мови належать до германської групи мов, у той час, як російська й українська належать до слов'янської групи мов.

Рядочки 4 та 5 показують поєднання калькування та експлікації значення. Так, термін *Wissengesellschaft* (МО) переданий у МП1 засобами калькування, у той час, як у МП2 і МП3 він виражається шляхом експлікації значення, що, на нашу думку, також пов'язано з особливостями технічного перекладу.

Висновки

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що освітній менеджмент як наука є доволі розповсюдженим явищем на сьогоднішній день. Саме тому переклад його ключових термінів різними мовами світу є надзвичайно важливим.

Ми виявили, що деякі типи перекладацьких трансформацій, зокрема транскрипція, транслітерація та експлікація значення є найпоширенішими у сучасному мультилінгвальному освітньому дискурсі. Вибір певної перекладацької трансформації обумовлений внутрішньолінгвістичними особливостями мов, що аналізуються, а основну відмінність у застосуванні тієї або іншої перекладацької трансформації можна пояснити особливостями технічного перекладу, які пов'язані з синтетичною природою слов'янських мов: англійська та німецька мова є аналітичними та належать до германської групи мов, у той час, як російська й українська мови є

синтетичними та належать до слов'янської групи мов.

Посилання

1. Барановский А. И. Образовательный менеджмент: актуальные проблемы становления / А. И. Барановский // Современные наукоемкие технологии. – 2008. – №1. – С. 25–28.
2. Бархударов Л.С. Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975 – 240 с.
3. Гак В. Г. Типология контекстуальных языковых преобразований при переводе / В. Г. Гак // Текст и перевод. – М.: Наука, 1988. – С. 63-75.
4. Даниленко Л. Інноваційний освітній менеджмент. Навчальний посібник / Л. Даниленко. – К.: Главник, 2006. – 144с.
5. Карасик В.И. О типах дискурса / В.И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: сб. научн. тр. – Волгоград: Перемена, 2000. – С. 5-20.
6. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
7. Кашкин В.Б. Введение в теорию коммуникации / В.Б. Кашкин. – Воронеж: ВГУ, 2003.
8. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода / В. Н. Комиссаров. – М.: Международные отношения, 1980. – 168 с.
9. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комиссаров. – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.
10. Образовательный менеджмент: учебное пособие для магистратуры по направлению «Педагогика» / Иванов Е.В., Певзнер М.Н., Ветряков П.А., Федотова Г.А., Шерайзина Р.М., Ширин А.Г. / сост. и общ. ред. Иванова Е.В., Певзнера М.Н. – Великий Новгород, 2010.
11. Олешков, М. Ю. Основные параметры модели профессиональной коммуникации (на примере дидактического дискурса) / М. Ю. Олешков // Социокультурные проблемы в образовании. Межвуз. сб. науч. трудов / под. ред. А. А. Вербицкого, Н. В. Жуковой. М.: РИЦ МГОПУ им. М.А. Шолохова, 2006.

12. Петряков П., Певзнер М. Научные подходы к образовательному менеджменту как междисциплинарной области знаний и практике управления образовательными системами // Hochschule und Schule in der internationalen Diskussion: Chancen und Risiken neuer Entwicklungen. – Baltmannsweiler, 2010.
13. Швейцер А. Д. Теория перевода / А. Д. Швейцер. – М.: Наука, 1988. – 216 с.
14. Шилихина К.М. Ирония в академическом дискурсе / К.М. Шилихина // Вестник ВГУ. Серия: Филология. Журналистика. – 2013. – №1. – С. 115-118.
15. Bolton K. World Englishes / K. Bolton // Davies A., Elder C. (Eds.) The Handbook of Applied Linguistics. – Malden, MA: Blackwell, 2004. – P. 367-396
16. Decker F. Bildungsmanagement für eine neue Praxis / F. Decker. – München, 1995.
17. Goodenough D. R. Cognitive styles: essence and origins field dependence and field independence / D.R. Goodenough. – N.-Y., 1982. – P. 12–33.
18. Mokyr J. The Knowledge Society: Theoretical and Historical Underpinnings // Available at: <http://faculty.wcas.northwestern.edu/~jmokyr/Unitednations.pdf>.
19. Schul- und Bildungsmanagement: 100 Aktuelle Begriffe / O. Graumann, R.W. Keck, M. Pewsner, A. Rakhkochkine, A. Schirin. – Hildesheim: Universitätsverlag Hildesheim, 2004. – 242 S.
20. UNESCO World report “Towards Knowledge Societies”. – Paris: UNESCO Publishing, 2005. – 226 p.
21. Wood V.R. Globalization and Higher Education: Eight Common Perceptions From University Leaders // Available at: [http:// http://www.anienetwork.org/content/globalization-and-higher-education-eight-common-perceptions-university-leaders](http://www.anienetwork.org/content/globalization-and-higher-education-eight-common-perceptions-university-leaders)
22. Mitchell D.E., Nielsen S.Y. Internationalization and Globalization in Higher Education / D.E. Mitchell, S.Y. Nielsen // Globalization - Education and Management Agendas Ed. by Hector Cuadra-Montiel. – Rijeka: InTech, 2012. – P. 3-22.